

INTRODUKTION TILL SPELET OM VÄRLDSHANDELN

Introduktion

Varje dag kan vi läsa om handel i tidningarna. Men ofta reduceras debatten till en fråga om ”frihandels” vara eller inte vara. Många människor undrar säkert varför frågan om handel är kontroversiell överhuvudtaget. Är inte handel mellan länder och människor alltid något bra? Det som debatten ofta i själva verket handlar om är inte handeln i sig, utan regelverken. Faktum är att de globala handelsreglerna idag berör mycket mer än bara handel, de berör till exempel sådant som många skulle definiera som länders miljö-, konsument- och inrikespolitik. Det är viktigt att ställa sig frågor som: Vem gynnas av dessa regler? Hur kan vi garantera att handelsreglerna främjar en hållbar och rättvis utveckling?

Världshandelsorganisationen WTO:s ministermöte 1999 blev känt som ”The Battle of Seattle” och fick stor uppmärksamhet. Tiotusentals demonstranter samlades för att protestera mot den planerade förhandlingsrundan om världens handelsavtal. Länder i syd var kritiska till ett globalt handelsregelverk som vissa inte anser gynnar dem utan huvudsakligen de rika länderna och storföretagen, medan regeringarna i nord argumenterade för ett utökat regelverk. Parterna kunde inte enas och mötet i Seattle kraschade. Vid WTO-mötet i Doha, Qatar i november 2001 beslutade man efter stora kontroverser att inleda nya förhandlingar. Sedan dess har intensiva förhandlingar pågått. Vissa avtal har varit lätta att enas kring, medan det kring många andra pågår en livlig debatt mellan företrädare för en uppsjö av intressen. Låginkomstländerna har exempelvis varit starka motståndare till ett investeringsavtal och har vägrat förhandla ett sådant så länge nord vägrar infria sina löften, främst på jordbruksområdet. Förhandlingar om investeringsavtal sker därför idag framförallt utanför WTO:s ram, inom regionala handelsavtal.

I samband med att WTO bildades och patentavtalet TRIPS upprättades fick låginkomstländer ett antal år på sig innan avtalet skulle börja gälla fullt ut. År 2005 gick uppskovet ut och länder som Indien och Brasilien kan inte längre tillverka billigare kopior av nya mediciner (men kan fortsätta tillverka de kopior som framställdes innan uppskovet gick ut). De minst utvecklade länderna (MUL) har fått uppskov till 2016 att införa patentreglerna. MUL-länderna ingår också i det så kallade EBA-initiativet (Everything But Arms), som innebär att de tullfritt kan exportera alla produkter utom krigsmateriel, socker och ris till EU (socker och ris undantagna till år 2009).

Spelet om världshandeln är ett sätt att påbörja – eller fortsätta – en diskussion om villkoren för handel, internationella ojämlikheter och avvägningar mellan olika intressen. När man pratar om handel är man tvungen att sätta fingret på stora frågor om ekonomi och demokrati och hur de hänger ihop. Spelet om världshandeln är ett sätt att avdramatisera en sådan diskussion och att ge deltagarna en gemensam plattform och en struktur för att gå vidare.

INTRODUKTION TILL SPELET OM VÄRLDSHANDELN

Syfte

En grupp som deltar i rollspelet kan förvänta sig att få:

- kunskap om globala handelsregler
- insikt i hur en aktörs egen situation påverkar dess argumentation
- insikt i hur maktförhållanden i världen påverkar aktörernas möjligheter att driva igenom sina intressen
- insikt i en förhandlingssituation som påminner om en verklig sådan
- inspiration att ta reda på mer om internationella frågor

Aktörer och avtal

Det finns nio aktörer: fem länder (vi har strävat efter att efterlikna de verkliga positionerna, men ståndpunkterna är förenklade och inte helt identiska med verkligheten), tre (påhittade) organisationer och ett sekretariat. Aktörerna är EU, USA, Brasilien, Indien, Moçambique, Industrigruppen (lobbyorganisation för storföretag), Rättvisegruppen (internationell biståndsorganisation), Bondealliansen (indisk folkrörelse) och sekretariatet (en grupp internationella förhandlare).

För att förhandlingarna ska bli så konkreta som möjligt är spelet fokuserat kring avtal som reglerar patent, jordbruk och investeringar. I verkligheten finns det inom WTO avtal kring jordbruk och patent, vars innehåll spelet i stora drag relaterar till (även om det är kraftigt förenklat). Än så länge finns det endast ett fåtal regleringar kring investeringar. Framför allt EU driver dock på för att ett brett investeringsavtal ska etableras. Spelet utgår i stora drag från positioner som uttryckts i den diskussionen. Beskrivningarna är en bas för att ge sig in i diskussionen. Beroende på förkunskaper, tid och förberedelser kan spelet förenklas eller göras hur komplicerat som helst.

INTRODUKTION TILL SPELET OM VÄRLDSHANDELN

Steg för steg

1. Aktörerna sätter sig in i sin roll

Läs igenom denna introduktion, ”Kort om... alla aktörer” och avtalsförslaget, samt sätt er in i er egen aktörs position inför stundande handelsförhandlingar. Formulera konkreta förslag till eventuella ändringar av avtalen och lägg upp er strategi inför lobbyingen.

2. Inledande förhandling

Börja med att presentera era positioner för varandra, uppgift 1 nedan. Därefter påbörjas förhandlingarna. Sekretariatet leder de formella förhandlingarna utifrån avtalsförslaget i materialet.

3. Öppen session med lobbying

När förhandlingarna strandat börjar lobbyingen, de informella kontakterna för att påverka andra aktörer, inför förhandlingarna som nu närmar sig. Vem som helst får prata med vem som helst. Här är chansen att få till en så god förhandlingsposition som möjligt genom att redan nu övertyga eller kohandla fram allianser med andra.

3. Fortsatta förhandlingar

Alla länder måste vara överens för att en formulering ska bli accepterad, d v s det ska råda konsensus. Det räcker med att ett land säger nej för att förhandlingarna ska krascha. Men i praktiken är det ofta politiskt omöjligt för ett enskilt land från syd att ensam sätta sig emot avtalet och få skulden för att förhandlingarna bryter ihop. Genom att ta stöd av varandra kan länderna dock bli politiskt starkare. Grupperna kan fortsätta att informellt kontakta varandra under förhandlingarna eller begära korta pauser för överläggningar.

4. Reflektioner kring rollspelet

Hur gick det för er aktör? Var förhandlingarna realistiska? Uppnåddes syftet med rollspelet? Frågor och reflektioner får plats här.

INTRODUKTION TILL SPELET OM VÄRLDSHANDELN

Förberedelser

Arbeta igenom några eller samtliga av följande uppgifter för att bli väl förberedda.

Beroende på tid för förberedelser kan ni utnyttja Internet, litteratur och resurspersoner för att fylla på med information.

Uppgift 1. Under den öppna sessionen öppnar varje aktör först med ett officiellt uttalande inför de andra aktörerna och internationell press. Det får ta max två minuter. Förbered ert inlägg och tänk på att ni vill framstå som en positiv part i förhandlingarna (oavsett er position i sak), samtidigt som ni passar på att söka sympatier för era krav.

Uppgift 2. Läs igenom avtalsförslaget som finns i materialet. Kan ni gå med på det? Om inte, lista de tre viktigaste punkterna ni vill ändra på och varför. Ta fram konkret formuleringar ni vill ersätta avtalsförslaget med. Det kan vara något ord ni vill lägga till eller stryka, eller hela paragrafer ni vill formulera om. Är det någon del som ni absolut inte vill ha med? Ju mer specifika och förberedda ni är, desto större är chansen att ni får igenom era förslag.

Uppgift 3. Lista tre anledningar till varför ett avtal är viktigt för just er, varför ni vill ha ett avtal. Kom ihåg detta under förhandlingarna så att ni inte riskerar hela avtalet på grund av detaljfrågor.

Uppgift 4. Lägga upp en strategi inför förhandlingen och lobbyingen: Vilka aktörer kan ni få stöd av i olika frågor? Var kommer ni få mothugg? Kan ni övertyga andra att stödja er linje – och hur? Vad är ni beredda att kompromissa om? Vilka maktmedel har ni tillgång till?

Uppgift 5. Om avtalet blir som ni vill, vilka aktörer vinner respektive förlorar? Vinner alla grupper inom respektive land? Hur blir det om den föreslagna avtalstexten går igenom i stället?

Uppgift 6. Gå in på minst fem av hemsidorna under Gå vidare. Vad säger de om jordbruks-, patent- eller investeringsfrågan? Leta rätt på en text om handel, gärna en färsk tidningsartikel som rör er egen aktör. Vilka frågor tar den upp? Ger den stöd åt er förhandlingsposition?

Uppgift 7. Till Sekretariatet. Hur är verklighetens handelsorganisation, WTO, uppbyggd? Vilka befogenheter har den? Vilka är chefer och hur utses de? Hur fungerar tvistlösningsmekanismen, d v s WTO:s egen ”domstol”? Ge exempel på en handelskonflikt mellan EU–USA och/eller länder i nord och i syd och beskriv den kort.

Uppgift 8. Välj en av de föreslagna böckerna och skriv en reflektion över den.

INTRODUKTION TILL SPELET OM VÄRLDSHANDELN

Gå vidare

Ländernas positioner i spelet är inte identiska med verkligheten, men speglar ungefär de verkliga positionerna. Det finns mängder av litteratur och hemsidor om handel – nedan är några tips. Kontakta också gärna organisationer, myndigheter eller företag som arbetar med frågorna.

www Allmänt:

Världshandelsorganisationen WTO, www.wto.org;

Kommerskollegium, www.kommers.se;

Forum Syd, www.forumsyd.org;

Trade Observatory, www.tradeobservatory.org;

Global Trade Watch, <http://www.citizen.org/trade/>;

International Centre for Trade and Sustainable Development ICTSD, www.ictsd.org;

Jordbruk:

Institute for Agriculture and Trade Policy IATP, www.iatp.org;

UK Food Group, www.ukfg.org.uk,

Lantbrukarnas Riksförbund, www.lrf.se.

Patent:

GRAIN, www.grain.org;

Consumer Project on Technology,

www.cptech.org (läkemedel),

Läkemedelsindustriföreningen, www.lif.se.

Investeringar:

Third World Network, www.twinside.org.sg, www.tabd.com

Litteratur

Jordbruket och WTO samt *Öppna sår i den globala politiken – forskning, handelsavtal och tillgången till medicin* i skriftserien *Globala Studier* (Forum Syd);

WTO bakom fasaden, Susan George (Ordfront);

Hur kan WTO-förhandlingarna främja utveckling?

- *Handelspolitisk lägesrapport 2005* (Kommerskollegium)

Länder/Organisationer i fickformat (Utrikespolitiska institutet).